

שיעורים בעין אי"ה ברכות פרק א'

מאימתי

פרק ראשון

ברכות דף ה

[כאלו]

אוחז חרב [של שתי פיות] ²
 בידו להרוג את המזיקין:
 מאי משמע. (סמך)
 דנקריאת שמע: התעניף ⁵
 עיניך. אם תכפיל וסגרת
 עיניך בתורה: (ואיננו).
 היא משתכח ממך: ובני
 רשף. העוף מסלק ממך ¹⁰
 את רשף: קטב מריי.
 [זה] שם שד הנשרים
 במסכת פסחים (דף
 קיא:): מקרא. מומש
 שמצוה לקרות בתורה: זו

אמר ר' יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוחז חרב של שתי פיות בידו, שנאמר (שם קמט) "רוממות אל בגרונם וחרב פימות בידם", מאי משמע, אמר מר זוטרא ואיתומא רב אשי, מרישיה (דקרא) [דענינא] דכתיב (שם) "יעלזו חסידים בכבוד ורגנו על משכבותם" וכתיב בתריה (שם) "רוממות אל בגרונם וחרב פימות בידם". ואמר רבי יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו, שנא' (איוב ה) "ובני רשף יגביהו עוף", ואין "עוף" אלא תורה, שנאמר (משלי כג) "התעניף עיניך בו ואיננו", ואין "רשף" אלא מזיקין, שנאמר (דברים לב) "ולחומי רשף וקטב מרירי": [שם] ואמר ר' לוי בר חמא אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (שמות כד) "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם". "לוחות (האבן)" אלו עשרת הדברות. "והתורה" זו מקרא. "והמצוה" זו משנה. "אשר כתבתי" אלו נביאים וכתובים. "להורותם" זו גמרא. מלמד שכלם נתנו למשה מסיני:

משנה. שיתעסקו נמשנה: זו גמרא. סדרת טעמי המשניות שממנו הוראה יוצאה אצל המורים הוראה מן המשנה נקראים מצלי העולם נמשכת סוטה. (דף כג):

עין אי"ה

3

כה. אמר רבי יצחק, כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוחז חרב של שתי פיות בידו, שנאמר "רוממות אל בגרונם וחרב פימות בידם". האדם הוא מורכב, חמרי ושכלי. מצד כח השכלי שבו הוא רב אונים להתיצב נגד כל הכוחות הרעים, אבל מצד החלק החמרי שבו הוא עלול לפול ברשת תחת יד שונאי נפשו המה הכוחות הרעים. ע"כ הוא משול שיש בידו חרב שלה אך פה אחד, מצד השכלי, ולא מצד החמרי. והנה כשהאדם ישן, נשאר חלק החמרי לבדו וחלק השכלי מסתלק ממנו. ע"כ רוח הטומאה שורה עליו, ויכולה התחזקות כח החמרי לגרום לו תכונה רעה ¹⁰
 בשעת השינה, גם אחרי העירו. ע"כ מסרו לנו חז"ל סגולת ק"ש שעל המטה, שעל ידה יקנה הכח החמרי שבו רושם קדושה, גדול מהכח השכלי שבו, עד שמצד עצמו לא ימוטו רגליו וילחם נגד הכוחות הרעים. ע"כ הוא נמשל ע"י ק"ש שעל מטתו, כאוחז חרב של ב' פיות, שבין מצד השכלי בין מצד החמרי, הוא גבור ומזויין שעל אויביו יתגבר.

כו. ואמר רבי לוי בר חמא אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם", "לוחות האבן" אלו עשרת הדברות, "והתורה" זו מקרא כו', "להורותם" זו גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני. קרא כאן הלוחות לוחות אבן, לדעתי בכונה מדוייקת, וכן בעוד איזה מקומות. וכבר העיר ע"ז יפה הגאון רי"צ מעקלנבורג ז"ל בסידור עיון תפילה שלו בתפילת שחרית לשבת, ובביאור הכתב והקבלה. ולדעתי הנה, האבן היא החומר שעליו הי' חרות מכתב אלקים. והנה המשנים את התורה ברשעת דעותיהם יאמרו, כי צריך לשמור רק את רוח התורה וכונתה בכללה, אך המעשים, הוא חומר התורה, הם משנים לפי רוח הזמן. כדי להוציא מדעות נכזבות כאלה, נתן הקב"ה את עשרת הדברות, שהם אות הברית על כל התורה כולה, בחומר אבן, חומר קשה שאין שום שינוי יכול לשלוט בו, כדחז"ל: של סנפירינן היו, שאפי' פטיש יפוצץ על ידם, להורות שאפי' החומר של התורה"ק אין שום שינוי יכול לפול בו ח"ו. וכל המעשים שאנו מצוים מפי השי"ת בעשיית המצות, הם חק עולם דבר צוה לדור ודור. והנה המהרסים, בנו פינת דעותיהם הרעות על עניני תורה שבע"פ, שמצינו פעמים נגד פשטא דקרא, ודימו שח"ו שינו חז"ל בתורה"ק. אבל באמת הכל קבלו למשה מסיני בתורה שבע"פ. ע"כ אמר, "את לוחות האבן" אלו עשרת הדברות, שחומר שלהם ג"כ חזק בלא שום שינוי, ואין אפשרות לשינוי שיחול עליו, "והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" וכולם נתנו למשה מסיני, ולא נשתנה ולא ישתנה ח"ו דבר א', ודבר אלקינו יקום לעולם.²

כז. ואמר ר"י, כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו. ישנם כוחות רעים שהם בעצם טבע האדם, וישנם כוחות רעים כאלה שאינם בעצם טבע האדם, אבל כאשר יטה מדרך הישר יתוספו גם הם על שונאיו. ע"כ אמר לענין הכוחות הרבקים בטבעו, שהם לא זיקוקו אע"פ שלא יבדלו ממנו, כי הם בעצמו ובשרו, אבל לא יוכלו להזיקו כי הוא חמוש ע"י הק"ש בכלי קרב. אבל לענין הכוחות החיצוניים אמר שהם בדלים ממנו לגמרי.

כז. 1. תנחומא תשא כט. 2. עפ"י ישעיה כ ג.

שיעורים בעין אי"ה ברכות פרק א'

מאימתי

פרק ראשון

ברכות דף ה

[כאלו]

אוחז חרב. [של שמי פיוס
 צידון] להרוג את המזיקין:
 מאי משמע. (סמך)
 דנקריאת שמע: התעיף
 עיניך. אם תכפיל וסגרת
 עיניך בתורה: (ואינגו).
 היא משתכח מתך: ובני
 רשף. העוף מסלק ממך
 את רשף: קטב מריי.
 [זה] שם שד הזאבים
 נמסכת פסחים (דף
 קיא:): מקרא. חומש
 שמצוה לקרות בתורה: זו

אמר ר' יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוחז חרב של שתי
 פיות בידו, שנאמר (שם קמט) "רוממות אל בגרונם וחרב פימות בידם", מאי משמע, אמר ר' מר
 זוטרא ואיתומא רב אשי, מרישיה (דקרא) [דענינא] דכתיב (שם) "יעלזו חסידים בכבוד וינגו על
 משכבותם" וכתיב בתריה (שם) "רוממות אל בגרונם וחרב פימות בידם". ואמר רבי יצחק כל
 הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו, שנא' (איוב ה) "ובני רשף יגביהו עוף", ואין "עוף" אלא
 תורה, שנאמר (משלי כג) "התעניף עיניך בו ואינגו", ואין "רשף" אלא מזיקין, שנאמר (דברים לב)
 "ולחומי רשף וקטב מריי": [שם] ואמר ר' לוי בר חמא אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (שמות כד)
 "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם". "לוחות (האבן)" אלו עשרת
 הדברות. "והתורה" זו מקרא. "והמצוה" זו משנה. "אשר כתבתי" אלו נביאים וכתובים. "להורותם"
 זו גמרא. מלמד שכלם נתנו למשה מסיני:

משנה. שימעסקו נמשנה: זו גמרא. סברת טעמי המשניות שממנו הוראה יוצאה חל המורים הוראה מן המשנה נקראים מצלי העולם
 נמסכת סוטה. (דף כז):

עין אי"ה

3

כה. אמר רבי יצחק, כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוחז
 חרב של שתי פיות בידו, שנאמר "רוממות אל בגרונם וחרב
 פימות בידם". האדם הוא מורכב, חמרי ושכלי. מצד כח השכלי
 שבו הוא רב אונים להתיצב נגד כל הכוחות הרעים, אבל מצד
 החלק החמרי שבו הוא עלול לפול ברשת תחת יד שונאי נפשו
 המה הכוחות הרעים. ע"כ הוא משול שיש בידו חרב שלה אך פה
 אחד, מצד השכלי, ולא מצד החמרי. והנה כשהאדם ישן, נשאר
 חלק החמרי לבדו וחלק השכלי מסתלק ממנו. ע"כ רוח הטומאה
 שורה עליו, ויכולה התחזקות כח החמרי לגרום לו תכונה רעה
 בשעת השינה, גם אחרי העירוי. ע"כ מסרו לנו חז"ל סגולת ק"ש
 שעל המטה, שעל ידה יקנה הכח החמרי שבו רושם קדושה,
 גדול מהכח השכלי שבו, עד שמצד עצמו לא ימוטו רגליו וילחם
 נגד הכוחות הרעים. ע"כ הוא נמשל ע"י ק"ש שעל מטתו, כאוחז
 חרב של ב' פיות, שבין מצד השכלי בין מצד החמרי, הוא גבור
 ומזויין שעל אויביו יתגבר.

5

כו. ואמר רבי לוי בר חמא אמר ריש לקיש, מאי דכתיב
 "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי
 להורותם", "לוחות האבן" אלו עשרת הדברות, "והתורה" זו
 מקרא כו', "להורותם" זו גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה
 מסיני. קרא כאן הלוחות לוחות אבן, לדעתי בכונה מדרייקת,
 וכן בעוד איזה מקומות. וכבר העיר ע"ז יפה הגאון ר"צ
 מעקלענבורג ז"ל בסידור עיון תפילה שלו בתפילת שחרית
 לשבת, ובביאור הכתב והקבלה. ולדעתי הנה, האבן היא החומר
 שעליו ה' חרות מכתב אלקים. והנה המשנים את התורה
 ברשעת דעותיהם יאמרו, כי צריך לשמור רק את רוח התורה
 וכונתה בכללה, אך המעשים, הוא חומר התורה, הם משנים לפי
 רוח הזמן. כדי להוציא מדעות נכזבות כאלה, נתן הקב"ה את
 עשרת הדברות, שהם אות הברית על כל התורה כולה, בחומר
 אבן, חומר קשה שאין שום שינוי יכול לשלוט בו, כדחז"ל: של
 סנפירינגו היו, שאפי' פטיש יפוצץ על ידם, להורות שאפי'
 החומר של התורה"ק אין שום שינוי יכול לפול בו ח"ו. וכל
 המעשים שאנו מצוים מפי השי"ת בעשיית המצות, הם חק
 עולם דבר צוה לדור ודור. והנה המהרסים, בנו פינת דעותיהם
 הרעות על עניני תורה שבע"פ, שמצינו פעמים נגד פשטא
 דקרא, ודימו שח"ו שינו חז"ל בתורה"ק. אבל באמת הכל קבלו
 למשה מסיני בתורה שבע"פ. ע"כ אמר, "את לוחות האבן"
 אלו עשרת הדברות, שחומר שלהם ג"כ חזק בלא שום

שינוי, ואין אפשרות לשינוי שיחול עליו, "והתורה והמצוה אשר
 כתבתי להורותם" וכולם נתנו למשה מסיני, ולא נשתנה ולא
 ישתנה ח"ו דבר א', ודבר אלקינו יקום לעולם.²

כז. ואמר ר"י, כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו.
 ישנם כוחות רעים שהם בעצם טבע האדם, וישנם כוחות
 רעים כאלה שאינם בעצם טבע האדם, אבל כאשר יטה מדרך
 הישר יתוספו גם הם על שונאיו. ע"כ אמר לענין הכוחות
 הדבקים בטבעו, שהם לא יזיקוהו אע"פ שלא יבדלו ממנו, כי הם
 בעצמו ובשרו, אבל לא יוכלו להזיקו כי הוא חמוש ע"י הק"ש
 ככלי קרב. אבל לענין הכוחות החיצוניים אמר שהם כדלים ממנו
 לגמרי.

2

כו. 1. תנחומא חשא כט. 2. עפ"י ישעיה כ ג.